

HISTORIE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA TRESTNÍHO

Komise o odpovědnosti původců války a jejich trestání

- vznikla v roce 1919, vyslovila se k potrestání původců války (představitelé centrálních mocností) a pachatelů válečných zločinů, zločinů proti posvátné autoritě smluv, zločinů proti mezinárodní mravnosti a zločinů proti zákonům lidskosti, návrh ustavení mezinárodního tribunálu – odraz v čl. 227-229 Versailleské smlouvy

Čl. 227 Versailleské smlouvy

Mocnosti spojené a sdružené vznášejí veřejnou žalobu na Viléma II. Hohenzollerského, bývalého císaře německého, pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv.

Ustaví se zvláštní soud, aby soudil obžalovaného, zajišťuje mu zásadní záruky práva hájiti se. Bude se skládati z pěti soudců jmenovaných po jednom těmito pěti mocnostmi: Spojenými státy americkými, Velkou Británií, Francií, Itálií a Japonskem.

Soud bude souditi podle důvodů vyplývajících z nejvyšších zásad mezinárodní politiky, se snahou zajistiti úctu k povinnostem slavnostně převzatým, k mezinárodním závazkům i k mezinárodní mravnosti. Bude mu příslušeti, aby určil trest, jaký uzná za vhodný.

Mocnosti spojené a sdružené se obrátí k vládě nizozemské s žádostí, aby vydala bývalého císaře do jejich rukou na soud.

Lipský proces

Čl. 228 Versailleské smlouvy

Vláda německá přiznává mocnostem spojeným a sdruženým právo, aby postavily před své vojenské soudy osoby obžalované z činů příčících se zákonům a zvykům válečným.

- německou vládou odmítnuto, kompromis v podobě procesu na národní úrovni – v roce 1919 přijat zákon o stíhání válečných zločinů a přečinů (*Gesetz zur Verfolgung von Kriegsverbrechen und Kriegsvergehen*), jedinou instancí byl Říšský soud v Lipsku (*Reichsgericht*), z původního seznamu 900 osob předložených dohodovými státy odsouzeno pouze 10 osob

Norimberský a tokijský proces

Londýnská charta (1945) – Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy, s připojeným Statutem Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku

Vyhlášení generála Mac Arthura (1946), které bylo právním základem pro přijetí Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ

- první fungující mezinárodní trestní instituce, konec monopolu států na výkon trestní pravomoci

- formulace základních principů mezinárodního práva trestního (tzv. **norimberské principy**)
- nové kategorie zločinů (zločiny proti míru, zločiny proti lidskosti) – porušení zásady *nullum crimen sine lege*?
- nezávislé soudní instituce X „spravedlnost vítězů“

Zákon č. 10 Spojenecké kontrolní rady

- základ pro tzv. následné norimberské procesy (12 procesů proti vysokým politickým, vojenským a ekonomickým představitelům nacistického Německa) slyšené před americkými vojenskými tribunály, procesy probíhaly v letech 1946-1949
- podobná řízení i v ostatních okupovaných zónách Německa

Význam **Komise OSN pro válečné zločiny** (UNWCC) – působila v letech 1943-1949, založena s cílem shromažďovat informace o válečných zločinech a předkládat zjištění vládám na její činnosti zúčastněných států; UNWCC připravila podklady pro stíhání více než 30.000 osob; v letech 1947-1949 UNWCC vypracovala monumentální dílo v podobě 15 svazkového shrnutí nejdůležitějších procesů uskutečněných po 2. světové válce či v jejím průběhu – *Law Reports of Trials of War Criminals*.¹

Kodifikační úsilí Komise OSN pro mezinárodní právo

- **úspěšné:** rezoluce Valného shromáždění 95 (I) (1946) – tzv. norimberské zásady
- **neúspěšné:** Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva – návrh předložen Valnému shromáždění v letech 1951, 1954 (období studené války, další projednávání zastaveno a obnoveno až v roce 1978), konečný výstup až v roce 1996

Ad hoc tribunály – ICTY/ICTR

- tribunály vytvořené jako reakce na konkrétní konflikt (*ad hoc*)
- právním základem jsou rezoluce Rady bezpečnosti dle kapitoly VII Charty OSN (č. 827 z roku 1993 a č. 955 z roku 1994)

ICTY

- příslušnost *ratione materiae* (závažná porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války z r. 1949, porušení zákonů a obyčejů války, genocida, zločiny proti lidskosti)
- příslušnost *ratione temporis* (období od 1. ledna 1991)
- příslušnost *ratione loci* (území bývalé SFRJ)
- příslušnost *ratione personae* (fyzické osoby)

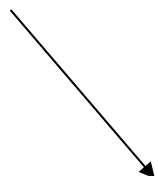
ICTR

¹ Všechny 15 svazků dostupných na http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/law-reports-trials-war-criminals.html (24.2.2010)

- příslušnost *ratione materiae* (genocida, zločiny proti lidskosti, porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám a Dodatkového protokolu II)
 - příslušnost *ratione temporis* (období od 1. ledna 1994 do 31. prosince 1994)
 - příslušnost *ratione loci* (území bývalé Rwandy a sousedních států, pokud jde o zločiny spáchané tam rwandskými občany)
 - příslušnost *ratione personae* (fyzické osoby)
- oba tribunály jsou ve vztahu k národním soudům vystaveny na koncepci tzv. konkurující jurisdikce s primátem mezinárodního tribunálu
- finanční náročnost (význam tzv. strategie ukončení – *completion strategy*)

MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ SOUD

- původní návrh z dílny Komise OSN pro mezinárodní právo (1994)
- v roce 1995 zřízen *ad hoc* výbor
- v roce 1996 zřízen Přípravný výbor (PrepCom)
- v roce 1998 diplomatická konference v Římě, střet více koncepcí:
 - a) skupina podobně smýšlejících států (*like-minded states*) preferovala obligatorní pravomoc soudu danou pouhým aktem ratifikace a možnost soudu (prokurátora) zahájit trestní řízení z vlastní iniciativy – ČR
 - b) skupina stálých členů Rady bezpečnosti (VB se později přidala k výše uvedené skupině) prosazovala fakultativní pravomoc (státy by za sebe mohly uznat či vyloučit pravomoc soudu), obligatorní pravomoc pouze ve vztahu k zločinu genocidy, nesouhlas s autonomním právem soudu iniciovat trestní řízení – srovnej čl. 124 Statutu
 - c) skupina z hnutí nezúčastněných zemí – prosazování zločinů terorismu, obchodu s drogami, prosazování trestu smrti
- Statut přijat 120 hlasy, 7 států hlasovalo proti (USA, Libye, Izrael, Irák, Čína, Syrie, Súdán), 20 států abstenovalo
- v roce 2010 se v Kampale (Uganda) uskutečnila revizní konference
- příslušnost *ratione materiae* (genocida, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, agrese) – čl. 5, čl. 123 Statutu MTS
- příslušnost *ratione temporis* (zločiny spáchané po vstupu v platnost Statutu MTS, tj. od 1. července 2002) – čl. 11, čl. 12 odst. 3, čl. 126 Statutu MTS
- příslušnost *ratione loci* (zločiny spáchané na území smluvní strany, včetně jejích lodí a letadel, zločiny spáchané občanem smluvní strany, byť spáchané na území státu, který není smluvní stranou, zločiny spáchané na území třetího státu, pokud přijal pravomoc soudu) – čl. 12, 13 Statutu MTS
- příslušnost *ratione personae* (fyzické osoby) – čl. 25, čl. 26, čl. 28 Statutu MTS
- vedle pravomoci/příslušnosti (*jurisdiction*) je nutné rozlišovat přípustnost řízení před MTS (*admissibility*)

princip komplementarity – čl. 17 Statutu MTS

- problém s ratifikací Statutu v České republice (vydávání vlastních státních příslušníků, imunity ústavních činitelů, neslučitelnost funkcí, pravomoc prezidenta udělovat milost, právní charakter smlouvy) – potřeba změny Ústavy (neúspěšné pokusy v letech 2000, 2001, 2003)
- v roce 2007 vláda přijímá novou koncepci, klasifikuje Statut jako smlouvu podle čl. 10a Ústavy (Statut jako *lex specialis*)
- v roce 2008 vyslovily souhlas Poslanecká sněmovna i Senát, váhání prezidenta (potenciální význam nálezu Ústavního soudu č. 446/2008 Sb. ve věci Lisabonské smlouvy), prezident Statut MTS ratifikoval 8. července 2009, Statut vstoupil pro ČR v platnost 1. října 2009

Smíšené (hybridní) tribunály - smíšenost z hlediska aplikovaného práva, smíšenost z hlediska složení soudců

a) Zvláštní panely na Východním Timoru

- vznikly na základě nařízení UNTAET 2000/11 o organizaci soudů na Východním Timoru, výlučná jurisdikce byla svěřena Obvodnímu soudu v Dilí (panely jsou začleněny do vnitrostátní soustavy soudů)
- aplikace indonéského trestního práva, pokud je v souladu s mezinárodním právem a předpisy UNTAET
- soudci mezinárodní i národní

→ srovnej se stíháním zločinů podle mezinárodního práva v Kosovu (UNMIK)

b) Mimořádné senáty soudů Kambodže

- vytvořeny na základě zákona z roku 2001 o zřízení Mimořádných senátů soudů Kambodže pro stíhání zločinů spáchaných v době Demokratické Kambodže
- soudci mezinárodní i národní (mezinárodní soudci a prokurátoři jsou vybíráni ze seznamu připraveného generálním tajemníkem OSN)
- aplikují mezinárodní i národní právo
- v roce 2003 uzavřena dohoda mezi Kambodžou a OSN

c) Zvláštní soud pro Sierra Leone

- vznikl v roce 2002 na základě dohody mezi Sierra Leone a OSN, sídlí ve Freetownu
- aplikuje mezinárodní právo i právo národní
- soudci mezinárodní i národní
- pravomoc ke stíhání osob starších 15 let
- stojí mimo soudní systém Sierra Leone
- případ Charles Taylor (bývalý prezident Libérie) přeložen rezolucí Rady bezpečnosti č. 1688 (2006) z důvodů bezpečnosti do Haagu

d) Vrchní irácký trestní soud (původně Zvláštní irácký tribunál)

- vznikl v roce 2003 z příkazu Prozatímní spojenecké správy, statut schválen zákonem o prozatímní správě (*Transitional Administrative Law*) z roku 2004 přijatým Prozatímní

spojeneckou správou a Vládní radou (*Governing Council*), po volbách v roce 2005 zákonodárny sbor přijal zákon o Vrchním iráckém trestním soudu

- statut umožnil jmenování mezinárodních soudců, což nicméně nebylo realizováno
- široce koncipovaná časová jurisdikce (1968-2003)
- začlenění skutkových podstat zločinů podle mezinárodního práva do vnitrostátního práva Iráku (genocida, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti)

e) Zvláštní tribunál pro Libanon

- reakce na teroristický útok z 14. února 2005 namířený na libanonského předsedu vlády Rafiqa Harririho
- základem rezoluce Rady bezpečnosti č. 1757 (2007), jejíž přílohou je Dohoda mezi OSN a Libanonskou republikou o zřízení Zvláštního tribunálu pro Libanon s příloženým Statutem Zvláštního tribunálu pro Libanon – vstup v platnost k 10. červnu 2007 z rozhodnutí Rady bezpečnosti, neboť dohoda nebyla schválena na vnitrostátní úrovni (formálně je základem fungování dohoda, důvodem její platnosti je však rezoluce Rady bezpečnosti)
- soudci národní i mezinárodní, aplikace národního práva (týká se rovněž terorismu)
- stojí mimo soudní systém Libanonu, sídlo v Haagu